

Η νίκη του Ερντογάν και η Δύση

Description

Luigi Scazzieri*

Η επανεκλογή του Ερντογάν στην προεδρία της Τουρκίας σημαίνει ότι οι σχέσεις της Άγκυρας με τους δυτικούς συμμάχους της θα παραμείνουν τεταμένες. Η Δύση θα πρέπει να αναμένει μια ανώμαλη πορεία.

Στις 28 Μαΐου, ο Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν επανεξελέγη πρόεδρος της Τουρκίας με ποσοστό 52% των ψήφων. Η νίκη του Ερντογάν ήρθε παρά το γεγονός ότι ένα ευρύ φάσμα κομμάτων της αντιπολίτευσης ενώθηκε πίσω από έναν μόνο υποψήφιο, τον Κεμάλ Κιλιτσντάρογλου. Το ερώτημα για τη χάραξη πολιτικής στη Δύση είναι, τι σημαίνει η επανεκλογή του Ερντογάν για άλλη μια πενταετή θητεία για την εσωτερική πολιτική της Τουρκίας και κυρίως για την εξωτερική της πολιτική. Μια αλλαγή κατεύθυνσης στην εσωτερική διακυβέρνηση φαίνεται απίθανη, καθώς δεν υπάρχει μεγάλο κίνητρο για τον Ερντογάν να αλλάξει πορεία και να γίνει πιο διαλλακτικός με τους αντιπάλους του.

Στην εξωτερική πολιτική, ο βαθμός των πιθανών πολιτικών με την Δύση είναι πιο δύσκολο να προβλεφθεί. Την τελευταία δεκαετία, ο Ερντογάν ακολούθησε μια όλο και πιο διεκδικητική και μιλιταριστική εξωτερική πολιτική που οδήγησε σε τριβές με τους συμμάχους της Τουρκίας στο NATO. Η Άγκυρα έστειλε πλοία κοντά σε ελληνικά νησιά και στην Κύπρο, για να διεκδικήσει μια ευρεία θαλάσσια ζώνη στην ανατολική Μεσόγειο. Σφυρηλατεί στενούς δεσμούς με τη Ρωσία, μεταξύ άλλων και στον στρατιωτικό τομέα, και εμποδίζει την ένταξη της Σουηδίας στο NATO. Υπήρξαν όμως και περίοδοι όπου ο Ερντογάν μείωσε τις εντάσεις. Για παράδειγμα, μετά τους καταστροφικούς σεισμούς που έπληξαν την Τουρκία τον Φεβρουάριο, άφησε τη Φινλανδία να ενταχθεί στο NATO και

μείωσε τις εντάσεις με την Ελλάδα.

Βραχυπρόθεσμα, υπάρχουν αρκετές πιθανότητες να συνεχιστεί η πολιτική αποκλιμάκωσης έναντι της Δύσης. Η οικονομία της Τουρκίας βρίσκεται σε εύθραυστη κατάσταση. Οι δημόσιες δαπάνες ενόψει των εκλογών δημιούργησαν πρόσθετη πίεση στα δημόσια οικονομικά και αποδυνάμωσαν περαιτέρω τη λίρα, ακόμη και όταν η κεντρική τράπεζα τη στήριζε από τα συναλλαγματικά της αποθέματα - τα οποία βρίσκονται σε επικίνδυνα χαμηλά επίπεδα. Ο πληθωρισμός παραμένει εξαιρετικά υψηλός και το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών της Τουρκίας βρίσκεται κοντά σε επίπεδα ρεκόρ. Ο κίνδυνος μιας νομισματικής κρίσης είναι πολύ υψηλός, εκτός εάν η Τουρκία αυξήσει τα επιτόκια της για να καταπολεμήσει τον πληθωρισμό ή ζητήσει τη στήριξη του ΔΝΤ. Και οι δύο επιλογές, ωστόσο, είναι δύσκολες πολιτικά για τον Ερντογάν.

Η σημερινή οικονομική αστάθεια στην Τουρκία δεν εγγυάται ότι ο Ερντογάν θα επιδιώξει επικοδομητικές σχέσεις με τη Δύση τα επόμενα χρόνια. Πρώτον, θα μπορούσε εύκολα να παρουσιάσει τη Δύση ως τον αποδιοπομπαίο τράγο για τις οικονομικές του δυσκολίες. Δεύτερον, μπορεί να χρησιμοποιήσει την εξωτερική πολιτική ακριβώς για να αποσπάσει την προσοχή από τα οικονομικά προβλήματα της χώρας και να συσπειρώσει την κοινή γνώμη. Ο πειρασμός να εμπλακεί σε συμπεριφορές εξωτερικής πολιτικής που έχουν σχετικά χαμηλό κόστος και υψηλά πολιτικά οφέλη - όπως η όξυνση των εντάσεων με την Ελλάδα και την Κύπρο - θα μπορούσε να είναι ιδιαίτερα ισχυρός. Τρίτον, δεν υπάρχει κανένας λόγος να πιστεύουμε ότι οι ευρύτερες φιλοδοξίες της εξωτερικής πολιτικής του Ερντογάν έχουν αλλάξει. Παραμένει επικεντρωμένος στην εδραίωση της Τουρκίας ως μεγάλης περιφερειακής δύναμης με εξωτερική πολιτική που δεν θα υπόκειται σε κανένα μπλοκ. Η μείωση της οικονομικής εξάρτησης της Τουρκίας από τη Δύση αποτελεί σημαντικό κομμάτι αυτής της στρατηγικής.

Η πρώτη δοκιμασία στις σχέσεις της Τουρκίας με τη Δύση θα είναι το ζήτημα της ένταξης της Σουηδίας στο NATO. Ο Ερντογάν είναι πιθανό να θέλει κάτι πολύ χειροπιαστό ως αντάλλαγμα για την άρση του βέτο. Η Τουρκία θέλει να αγοράσει μαχητικά αεροσκάφη F-16 από τις ΗΠΑ, αλλά υπάρχει αντίθεση στη συμφωνία από το Κογκρέσο. Είναι πιθανό οι ΗΠΑ και η Τουρκία να καταλήξουν σε μια συμφωνία βάση της οποίας η Άγκυρα θα επιτρέψει την ένταξη της Σουηδίας, με τις ΗΠΑ να παρέχουν F-16 αμέσως μετά. Αλλά, αν δεν μπορέσει να επιτευχθεί συμφωνία πριν από τη σύνοδο κορυφής του NATO στο Βίλνιους τον Ιούλιο, οι εντάσεις μεταξύ της Τουρκίας και των δυτικών συμμάχων της είναι βέβαιο ότι θα αυξηθούν.

Ακόμη και αν η Τουρκία επιτρέψει στη Σουηδία να ενταχθεί στο NATO, υπάρχει σημαντικό

ενδεχόμενο συγκρούσεων με τη Δύση σε άλλα ζητήματα. Η στρατιωτική υποστήριξη των ΗΠΑ προς τις Κουρδικές Μονάδες Προστασίας του Λαού (YPG) στη Συρία, τις οποίες η Τουρκία θεωρεί παρακλάδι της τρομοκρατικής οργάνωσης του Εργατικού Κόμματος του Κουρδιστάν (PKK), θα εξακολουθεί να αποτελεί σημαντική πηγή τουρκικής δυσαρέσκειας. Για την ΕΕ, τις ΗΠΑ και το ΝΑΤΟ, η σχέση της Τουρκίας με τη Ρωσία θα παραμείνει μια σημαντική αιτία τριβών. Ο Ερντογάν είναι πιθανό να συνεχίσει την εξισοροπητική στάση της Τουρκίας μεταξύ της Δύσης και της Ρωσίας, αλλά αυτή η πολιτική θα είναι όλο και πιο δύσκολο να διατηρηθεί.

Η ΕΕ και οι ΗΠΑ είναι πιθανό να εντείνουν τις πιέσεις προς την Τουρκία ώστε να ευθυγραμμιστεί με τις δυτικές κυρώσεις. Ωστόσο, η Άγκυρα θα είναι απρόθυμη να λάβει μέτρα. Οι καλές σχέσεις με τη Ρωσία είναι σημαντικές για την Τουρκία για διάφορους λόγους. Η Τουρκία εξακολουθεί να εξαρτάται από το ρωσικό φυσικό αέριο και η στρατιωτική παρουσία της Ρωσίας στη Συρία θα μπορούσε να καταστήσει πιο δύσκολες τις επιχειρήσεις της Τουρκίας κατά των Κούρδων της Συρίας ή να ωθήσει περισσότερους Σύριους πρόσφυγες προς την Τουρκία. Η Ρωσία υπήρξε επίσης πηγή οικονομικής βοήθειας για την Τουρκία, μέσω της κατασκευής ενός πυρηνικού σταθμού παραγωγής ενέργειας και επιτρέποντας στην Άγκυρα να αναβάλει πληρωμές για φυσικό αέριο κατά την προεκλογική περίοδο. Ταυτόχρονα, περισσότεροι τουρίστες επισκέπτονται την Τουρκία από τη Ρωσία από οποιαδήποτε άλλη χώρα.

Η ανατολική Μεσόγειος θα παραμείνει αναμφίβολα πηγή τριβής μεταξύ της Τουρκίας και της Δύσης. Δεν υπάρχει λόγος να πιστεύουμε ότι ο Ερντογάν θα σταματήσει να πιέζει για ένα ξεχωριστό κράτος για τους Τουρκοκύπριους. Σε σχέση με την Ελλάδα, τα υποκείμενα ζητήματα με την οριοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών και του εναέριου χώρου, του αποστρατιωτικοποιημένου καθεστώτος των νησιών του Αιγαίου και της κυριαρχίας επί ορισμένων βραχονησίδων, είναι βέβαιο ότι θα παραμείνουν δυσεπίλυτα. Υπάρχει ο κίνδυνος η Άγκυρα να επιστρέψει κάποια στιγμή στην πολιτική της να στέλνει πολεμικά πλοία σε ύδατα κοντά σε ελληνικά νησιά και την Κύπρο, για να υποστηρίξει τις διεκδικήσεις της. Σε αυτό το σενάριο, ορισμένες χώρες της ΕΕ -όπως η Γαλλία- θα ζητούσαν πιθανότατα κυρώσεις κατά της Τουρκίας, όπως έκαναν το καλοκαίρι του 2020. Αλλά η επίτευξη συναίνεσης τόσο στην Ευρώπη όσο και στις ΗΠΑ θα είναι δύσκολη.

Οι τεταμένες σχέσεις με την Ελλάδα και την Κύπρο, σε συνδυασμό με τις ανησυχίες της ΕΕ για την κατάσταση των δημοκρατικών ελευθεριών στην Τουρκία, σηματοδοτούν ότι η σχέση ΕΕ-Τουρκίας θα παραμείνει δύσκολη και συναλλακτική. Οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις της Άγκυρας θα παραμείνουν παγωμένες. Αλλά πολλά κράτη-μέλη ανησυχούν ότι ο τερματισμός της ενταξιακής διαδικασίας θα αποδυναμώσει περαιτέρω

το φιλοδυτικό αίσθημα στην Τουρκία, οδηγώντας την Άγκυρα να γίνει ακόμη πιο διασπαστική. Οποιαδήποτε εμβάθυνση των σχέσεων ΕΕ-Τουρκίας μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο εκτός του ενταξιακού πλαισίου, αλλά ακόμη και αυτό θα είναι πολύ δύσκολο. Κατ' αρχήν, τόσο η ΕΕ όσο και η Τουρκία θα ήθελαν να εκσυγχρονίσουν την τελωνειακή τους ένωση. Όμως η ΕΕ δεν θέλει να ξεκινήσει διαπραγματεύσεις μέχρι η Άγκυρα να ενδυναμώσει τις δημοκρατικές ελευθερίες και να λάβει μέτρα για τη βελτίωση των σχέσεων με την Κύπρο. Είναι δύσκολο να φανταστεί κανείς ότι ο Ερντογάν θα είναι πρόθυμος να κάνει και τα δύο, καθιστώντας πιθανό ότι η τελωνειακή ένωση θα συνεχίσει να διαβρώνεται. Με την πάροδο του χρόνου, το διμερές εμπόριο θα μπορούσε να συρρικνωθεί, απομακρύνοντας περισσότερο την ΕΕ και την Τουρκία.

Ωστόσο, η ΕΕ και η Τουρκία θα πρέπει να συνεργάζονται σε διάφορους τομείς, όπως η ενέργεια, η μετανάστευση, ακόμη και η εξωτερική πολιτική. Στον ενεργειακό τομέα, η Τουρκία θα παραμείνει σημαντικός εταίρος για την Ένωση, ως σημαντική χώρα για τη διαμετακόμιση φυσικού αερίου. Η μετανάστευση θα παραμείνει επίσης ένας σημαντικός τομέας συνεργασίας, καθώς είναι προς το συμφέρον της ΕΕ να συνεχίσει να βοηθά την Τουρκία στη διαχείριση των σχεδόν τεσσάρων εκατομμυρίων προσφύγων που φιλοξενεί. Στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής, η ΕΕ και η Τουρκία θα πρέπει να συνεργάζονται κατά περίπτωση, όταν τα συμφέροντά τους συμπίπτουν - για παράδειγμα στην προσπάθεια σταθεροποίησης της Λιβύης ή στη μείωση της ρωσικής επιρροής στον Καύκασο και την Κεντρική Ασία. Η ανάγκη για κάποια συνεργασία στους τομείς της ενέργειας, της μετανάστευσης και της εξωτερικής πολιτικής σημαίνει ότι δεν είναι προς το συμφέρον της ΕΕ να περιορίσει στο ελάχιστο την επικοινωνία με την Τουρκία, όπως συνέβη τα τελευταία χρόνια.

Η επανεκλογή του Ερντογάν σημαίνει ότι η Τουρκία θα εντείνει τις προσπάθειές της προς την κατεύθυνση μιας ανεξάρτητης πορείας στη διεθνή σκηνή, μειώνοντας τους δεσμούς της με τη Δύση και ενισχύοντας εκείνους με άλλες δυνάμεις. Η συνεργασία με τη Δύση θα εξακολουθήσει να γίνεται, αλλά θα είναι απολύτως συναλλακτική. Το ενδεχόμενο για πρόσθετες εντάσεις, ιδίως όσον αφορά την εξωτερική πολιτική, θα παραμείνει υψηλό, καθώς υπάρχει μια σειρά θεμάτων για τα οποία η Άγκυρα είναι πιθανό να συγκρουστεί με την ΕΕ και τις ΗΠΑ. Η Δύση θα πρέπει να αναμένει μια ανώμαλη πορεία.

**Ο Luigi Scazzieri είναι ανώτερος ερευνητής στο Κέντρο Ευρωπαϊκής Μεταρρύθμισης (Centre for European Reform). Το άρθρο δημοσιεύτηκε στην ιστοσελίδα του Κέντρου, και στο Μπλοκ της Εταιρείας Κυπριακών Οικονομικών Μελετών (Cyprus Economic Society).*